

Adéu al gran erudit, al gran mecenes

Pere Maria Orts i Bosch (València, 1921-2015) mor a 93 anys després d'una vida filantròpica, dedicada a la investigació històrica i l'amor a l'art. Expert en heràldica, membre de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) i tantes altres coses, era l'últim gran erudit. “En tindria prou que pensaren que vaig ser una bona persona que va fer tot el que va poder per València i pels valencians”. Així va dir a EL TEMPS que volia ser recordat.

Erudit en història. Erudit en llengua. Erudit en art. Erudit en bibliografia. Erudit en heràldica. Erudit en genealogia. I, sobretot, generós, molt generós, fins al punt que va cedir a la Generalitat Valenciana, a tots els valencians, una bona part de les incomptables obres d'art —una tercera part dels quadres exposats de manera permanent al Museu Sant Pius V, la segona pinacoteca més important de l'Estat espanyol, són donacions seues— i desenes d'incunables i manuscrits d'un valor incalculable. Perquè, per damunt de tot, Don Pere Maria Orts i Bosch era un amant de la seua terra.

Dijous passat, 26 de febrer, després de diverses setmanes hospitalitzat com a conseqüència d'una gastroenteritis que es va complicar i va afectar-li els pulmons, Don Pere Maria faltava a València a l'edat de 93 anys. Fins que a l'últim moment va entrar en coma, va mantenir la consciència i, sobretot, la lucidesa. La que el va convertir en un nom imprescindible dins de la nostra cultura.

Un noble de Benidorm que va invertir en art, un burgès amb formació de jurista apassionat del coneixement, de totes les àrees del coneixement, i en especial, de totes aquelles que tingueren a veure amb el passat del seu país.

La senyera. L'abril del 1979, en plena batalla de València, va publicar a Tres i Quatre *Història de la Senyera al País Valencià*, en què trencava amb alguns tòpics que la dreta autòctona provava d'estendre per tal de presentar una història dissociada de la catalana. En aquell llibre, Don Pere Maria Orts explicava:

“No és fàcil que entre les nacionalitats de l'Estat espanyol hom pugua trobar-ne cap altra que, com la del País Valencià, tinga una bandera, senyera, estendard —o com vulga denominar-se— tan documentada, amb tanta certesa de quina ha estat, quina ha de ser i és. Fins i tot els qui la varen tenir abans que nosaltres, Aragó, Catalunya i Mallorca, difícilment tindran un tan inesborrable seguit de papers escrits, d'iconografia, de clamor popular, sobre aquest constant i gloriós flamejar d'or i gules pels solcs de llur història més particular i pròpia.

”La senyera de les quatre barres vermelles sobre camper d'or és un patrimoni inalienable. El País Valencià no pot renunciar-hi, no pot alterar-la perquè significaria perdre la continuïtat de la seua història, trencar amb l'ahir, sense el qual és inviable l'avui i el demà. Lluny es troba el *Retaule de Sant Jordi*, però el valencià que visitarà el Museu Victòria i Albert, a Londres, i en veurà la taula central, la de la Batalla del Puig, sentirà una vergonya immensa, la d'aquell que refusa els seus pares, renega dels seus cognoms i sent el buit de no saber quina és la seua pàtria ni on està la casa en què va nàixer. Qui veurà el retaule de la Sala Capitular d'Alzira, en entrar en aquella casa, no sabrà qui és el foraster, l'estrany, si ho és l'Àngel que hi duu la senyera des de fa segles o ell que acaba

d'arribar-hi. I al Palau de la Generalitat, a la seua Capella i al seu Saló de Corts, alçar la vista, mirar el Sant Àngel cara a cara serà impossible: per això l'hi posaren els diputats de la nostra Generalitat, per defensar-nos de nosaltres mateixos, per evitar que cometéssim el gran disbarat històric de perdre la nostra més preada senya d'identitat com a poble, com a nació noble que es vanta de ser-ho.”

Després de detallar-ne l'origen històric, en un altre fragment del llibre encara afegirà això que segueix, sobre la senyera que finalment s'adoptaria com a oficial de tot el País Valencià:

“La senyera de la ciutat de València serveix a uns i als altres per a encobrir un valencianisme pura i simplement convencional, sense nervi ni profunditat, un convencionalisme que s'utilitza quan interessa muntar una operació de diversió, d'engany, a fi que el poble, columna vertebral del País Valencià, no prenga consciència de si mateix i exigisca el reconeixement de la seua autèntica i inalienable personalitat. Tant és i fou així, que el 1939, acabada la guerra civil, les persones que formaven l'Ajuntament, amb menys drets que els de 1925, sense legitimitat i en circumstàncies veritablement tràgiques, sense que el poble de la ciutat de València els hi hagués autoritzat, com tampoc no els havia concedit la seua representació ni les vares que posseïen, acorden dur la senyera —el facsimil o rèplica de l'antiga— a l'anomenat '*desfile de la Victoria*' que se celebrà a Madrid, passeig de la Castellana, en un plujós 19 de maig de 1939. Als valencians de València-ciutat ningú no es va molestar per explicar-nos si la senyera —amb blau, és clar, d'altra manera no hi hagués estat admesa, fet pel qual cal felicitar-nos— hi anà com a vencedora en la contesa civil o com a trofeu de guerra del vencedor. Aquell '*desfile*' —a València se sabia— era com una revelació de la victòria castellana d'Almansa, amb totes les seues conseqüències agreujades pels mitjans amb què comptava ja l'Estat. Però la veritat és que poc els importà de servir una vegada més, bandera en l'aire, de comparses al servei del més funest dels centralismes que haja sofert mai el País Valencià, que fins i tot convertí la nostra noble llengua, el nostre vertebral idioma nacional, en un pecat que els seminaristes havien de dur com a falta ignominiosa al confessionari. És inútil

FRANCS TICAMPS

A sa casa, l'any 1994, amb un tapís commemoratiu de l'entrada del general Basset a Dénia.

de dir res més d'aquests suposats valencians que mai no han volgut saber quina era la senyera del País Valencià: quatre pals rojos en camper daurat.”

1994. En una entrevista publicada al número 538 d'EL TEMPS, l'octubre del 1994, Don Pere Maria Orts afirmava:

“Jo estic molt disgustat amb Jaume I per la manera de conquerir el Regne de València. El Regne de València s'hauria d'haver conquerit amb totes les conques dels rius dins, i no solament amb les seues goles –ara es veu l'inconvenient que això representa–. El que passa és que ells no haurien conquerit mai el Regne de València. S'hi decanten perquè han perdut la batalla de Muret. Si Pere I no perd aquesta batalla i es consolida el poder català a l'altra banda dels Pirineus, ells haurien deixat que Aragó haguera baixat a la costa, per Vinaròs i Benicarló, per a tenir una eixida al mar, i la resta hauria estat conquerit per Castella. Això és el que hauria ocorregut. I ja que vam decidir baixar cap ací, ho haurien pogut fer una mica millor. És cert que el problema demogràfic era difícil d'evitar, perquè Catalunya tenia molt poca gent per a poblar i havia de venir gent d'altres llocs, però a pesar d'això s'hauria pogut millorar.

”Si el regne l'hagueren conquerit el 1210, en lloc de fer la batalla de Muret,

tot hauria estat distint. No hi ha més que 30 anys de diferència. Però és que ells no pensaven en el sud sinó en el nord. Només s'ha de veure quan es conquista Toledo i quan es conquista Tortosa. Els castellans avançaven cap al sud sense parar i els catalans estaven entretinguts allà dalt. I quan pensen en València és perquè se'ls ha tancat la porta dels Pirineus: França ha aplegat fins la Catalunya Nord i només els queda prosperar per baix i per Mallorca.”

Sobre la conquesta de Mallorca i del País Valencià, es mostrava igualment clar:

“Mallorca era més menuda i va ser poblada només amb catalans. I després, ha tingut l'avantatge de la insularitat. Si el Regne de València haguera estat insular, la immigració no hauria estat constant i la personalitat catalana hauria quallat més. El que passa és que la immigració de gent no catalanoparlant no ha cessat, i tenint la frontera lingüística

“La personalitat catalana hauria quallat més en un Regne de València insular”

a Bunyol i Xiva i Xest, a només 50 kilòmetres de València, era impossible una altra cosa. La conquesta del regne es va fer malament i no podia donar més fruit que el que ha donat.”

2006. En una altra entrevista concedida a aquest setmanari, publicada en el número 1.137, de març del 2006, Don Pere Maria Orts evocava la seua relació amb l'assagista Joan Fuster, amb qui va mantenir diferències de parer. En primer lloc, contextualitzava el moment en què el va conèixer:

“Sóc de les persones que, per parlar en valencià, m'han cridat l'atenció. Això va ser a les milícies universitàries, a Ronda, estant a la tenda, una nit, amb un company de la Font d'en Carròs, un tal Peiró. Resulta que el capità, que era una bona persona, ens va sentir parlar en valencià i ens va dir que, en hores de silenci, no es parlava, i que quan ho férem, en espanyol. Després vaig entrar en contacte amb Lo Rat Penat, amb Carles Salvador, amb Xavier Casp i Adlert Noguerol, als quals els vaig advertir que no anava a aprendre una altra ortografia, amb accents diferents. A mi, em costa aprendre bé una llengua. També coneixia Joan Fuster, des que teníem 11 o 12 anys. La família de ma mare, per part de mare, procedeixen de Sueca i allí hi teníem casa. Un any, que m'havien suspès el dibuix, els meus pares em van buscar de professor a don Juan, el pare de Fuster. Ells eren carlins, el pare tenia un taller d'imatges religioses.”

Tot seguit n'ampliava els detalls, de la seua relació:

“El país cal que l'acceptem com és. No podíem fer trossos del país, aquest sí, aquells no. El país és la zona catalanoparlant i també la castellanoparlant. No podem fer distincions. Les coses són com són. No podem revisar la història. Aquesta ha passat i és un fet consolidat, que hem d'assumir. La cultura és necessària i fonamental, però també ho és que el país funcione i cree riquesa perquè la gent, que se'n diu valenciana, visca com cal. Si no hi ha acord, entre els uns i els altres, res no serà possible. A Joan li vaig dir unes quantes coses dinant ací a casa i també un altre dia que em van presentar Raimon, en un bar del carrer de Moratín. Li vaig dir que el seu em semblava un catalanisme radical, que la història nostra havia anat per uns camins

diferents a la catalana. Fins i tot, hi ha episodis on no ens entenguérem, com en la guerra de la Unió o les Germanies. O ens entenguérem a mitges, com en la guerra de Successió. La història no passa gratuïtament, deixa rastre. Quant a la llengua, sent la mateixa i sabent que hem de treballar per mantindre-la unida, calia guardar les distàncies necessàries perquè poguérem continuar parlant el valencià sense fer el ridícul. Jo no puc anar a Benidorm parlant com si fóra de la Barceloneta, almenys fonèticament. Això era impossible. A un país en què gran part dels seus ciutadans no parla el valencià, com se li pot dir que ara ha de parlar com els catalans? A qui ho diga l'enviarà a fer llisses.”

2013. Per últim, en el número 1.525 d'EL TEMPS, publicat el setembre del 2013, Don Pere Maria Orts repassava la seua vida i parlava de qüestions molt diverses, i novament, de les seues converses amb Fuster sobre la filiació de la llengua pròpia:

“Joan em va preguntar quan caldria dir la veritat al poble, i jo li vaig contestar que ‘desgraciadament, mai’. Ell i els seus es pensaven que, en morir Franco, hi hauria una mena de terratrèmol que ho transformaria tot i que de sobte hi hauria els Països Catalans, perquè sí. I això no podia ser: eren massa anys de govern, l'exèrcit era completament franquista, els jutges, els registradors, els notaris, la societat benestant... ‘Com voleu desfer tot això?’, els preguntava jo. Van tenir una manca de visió política absoluta.”

Sobre les donacions al Museu Sant Pius V, en detallava el tracte:

“L'única condició que vaig posar a la Generalitat és que els meus quadres no isqueren del museu, tret que canvie de lloc. Darrerament he rebut pressions de diverses bandes perquè alçara parcialment aquesta prohibició a fi d'exposar-ne alguns en uns altres llocs, però m'hi he oposat. De cap de les maneres.”

“No sóc partidari d'això; els quadres es fan malbé de tant de viatjar. Tant me fa que tinguen una assegurança, l'assegurança no em sembla prou. Un dia ho vaig haver de dir a Alfonso Pérez Sánchez, director del Museu del Prado, amb motiu d'una exposició de Goya al Japó: ‘Teniu en compte que els quadres

En un altre racó de casa, el 2006, amb un tapis de la batalla del Puig i una escultura de Jaume I.

tenen una assegurança altíssima’, em va voler tranquil·litzar. ‘I si l'avió s'esclafa, què fareu? Exposar els diners en una vitrina, per compte dels Goya?’ Passa que les exposicions són una manera de tenir contenta molta gent: les assegurances, els embalatges, els viatges, els comissaris... Quan es va fer l'exposició de Goya a Tòquio, va haver-hi quatre o cinc funcionaris allà permanentment, funcionaris que cobren dietes i dormen en grans hotels. Lluitar contra això és impossible; s'ha generat una xarxa d'interessos per a lucrar-se.”

I per si de cas, amb un punt d'ironia, el gran mecenes valencià avisava:

“Si la Generalitat desapareix, que no les tinc totes, hi ha el compromís escrit que els quadres passaran a ser propietat de l'Ajuntament de València, no siga cas que els repartesquen d'aquella manera... En política ja he vist massa canvis. Ara mateix no la veig perillar, però qui sap què pot passar l'any vinent.”

“Si la Generalitat desapareix, hi ha el compromís que els quadres seran de l'Ajuntament”

La seua entrada a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua també era recordada a l'entrevista. Més concretament, l'oferta que li va fer l'aleshores conseller d'Educació, Cultura i Ciència, Francisco Camps. Eren els temps en què Eduardo Zaplana ostentava la presidència de la Generalitat. Això li va dir Camps una de les dues vegades que es va desplaçar fins a casa seua per persuadir-lo:

“Que era convenient que en formara part com a home pont, perquè, si no, hi hauria moltes divergències entre alguns acadèmics proposats pel PP i alguns de proposats pel PSOE. [...] Camps, amb mi, va obrar amb molta franquesa: em va dir que jo no havia de convèncer-lo de res; que ell tot açò [de la llengua] ho tenia claríssim, però que, políticament, no ho podia dir. I té raó: políticament, segons quines coses no podem dir-les. Ni ell, ni jo, ni ningú.”

Quan se li demanava de quina manera volia ser recordat un cop ja no estiguera amb nosaltres, Don Pere Maria Orts es va mostrar emocionat, i després d'un llarg silenci, va pronunciar aquestes paraules:

“En tindria prou que pensaren que vaig ser una bona persona que va fer tot el que va poder per València i els valencians.”

Víctor Maceda